

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

14834

1. Obiekt

ZESPÓŁ BÓŻNICZY

2. Czas powstania

ok. 1880

3. Miejscowość

SŁUPCA

4. Adres

62-400 Słupca
ul. Bóźnicza 11

nr ewid. gruntów 1545
nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo wielkopolskie

miasto Słupca powiat słupecki

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Słupcza, Słupcia, Słupza, Słubzec,
Słupce, Grenzhausen

7. Przynależność administracyjna
przed 31.XII.1998

województwo konińskie

8. Właściciel i jego adres

Gmina Miejska Słupca
ul. Pułaskiego 21
62-400 Słupca

9. Użytkownik

Miejski Zakład Gospodarki
Mieszkaniowej

10. Rejestr zabytków

0 2,5 5 7,5m

Elektrowniana

Poprzeczna

Bóźnicza

1. BÓŻNICA
2. MYKWA I DOM RABINA
3. SZALET
4. UBOJNIA RYTUALNA,
późn. stajnia, ob. bud. gosp.
5. UBOJNIA RYTUALNA,
późn.dom stajennego, ob.dom
6. GARAŻ
7. SZOPY, ob. bud. gosp.
8. DOM RZEZAKA
9. BUDYNEK MIESZKALNY
10. SZOPY
11. ŚMIETNIK

Do 1862 r. ludność żydowska nie miała prawa osiedlania się w słupecki pasie pogranicznym. Sytuację zmienił ukaz carski znoszący dotychczasowe ograniczenia. Odtąd liczba stałych mieszkańców Słupcy wyznania mojżeszowego dynamicznie rosła – w 1866 r. było ich 188 (na 1915 wyznania rzym.-kat.), a w 1913 już 2082 (na 2809 rzym.-kat.).

Gmina wyznaniowa żydowska w Słupcy została utworzona w latach 1865-1866 ukazem Kaliskiego Rządu Gubernialnego. Początkowo oprócz Słupcy należały do niej trzy gminy administracyjne – Młodojewo, Ciężen i Ładek. W roku 1923 dwie ostatnie zostały wyłączone ze Słupeckiego Okręgu Bóżniczego i przyłączone do gminy wyznaniowej w Zagórowie. Na czele gminy stał zarząd. W roku 1931 przewodniczącym słupeckiego zarządu był Naftali Fejgin, rabinem Abram Josek Lewi, rzeźnikami Nejman i Sungołowski, a dozorcami L. Szyki i J. Ryfinski. Dochód gminy pochodził z kąpieli rytualnych, dzierżawy ławek bóżniczych, cmentarza, rytualnego uboju, ze sprzedaży „odczytywania Tory” oraz dobrowolnych ofiar. Z budżetu pokrywano pensje dla rabina, rzeźnika, dozorców bóżnicy i dozorców cmentarza, a ponadto wydatki na oświetlenie synagogi, naprawę budynków, zakup gazety „Esrogim”, utrzymanie cmentarza i przytułku (20 miejsc). W latach międzywojennych gmina żydowska w Słupcy posiadała cztery domy modlitwy (Pyzderska 51, Sukiennicza, Kościuszki, Nowy Rynek), szkołę (ul. Kościuszki), przytułek, cmentarz (w rejonie ob. Jeziora Słupeckiego) i omawiany zespół bóżniczy.

SYTUACJA:

Zespół bóżniczy usytuowany jest na zachód od rynku, po południowej stronie ulicy Bóżniczej. Stanowi odizolowany zespół budynków zamknięty ulicami: Elektrownianą od zachodu, Bóżniczą od północy i Poprzeczną od wschodu; na południu oddzielony murem i zabudową od sąsiedniej posesji. Wejścia z ulicy Poprzecznej (od wschodu) i z ulicy Bóżniczej (od północnego wschodu).

KOMPOZYCJA:

Zespół o kompozycji geometrycznej zwartej założony jest na planie prostokąta. Oś kompozycji zespołu przebiega z zachodu na wschód. Dominantą założenia jest położona centralnie bóżnica, która wyróżnia się zarówno skalą, jak i formą architektoniczną. Wnętrze urbanistyczne o charakterze architektonicznym. Podłoga urbanistyczna płaska, w obrębie podwórza nawierzchnia gruntowa i bruk z kamieni polnych (pn.), od ulicy chodnik z płyt betonowych z trawnikami po obu stronach.

Słupecki zespół bóżniczy zasadniczo nie zmienił się od czasu założenia, tj. od końca XIX w. Zachowały się jego pierwotne granice, główne elementy składowe oraz ich kompozycja. Zmieniła się funkcja większości obiektów, częściowo forma architektoniczna, wyjątkowo substancja (szopy - 7); doszły nowe elementy (garaż - 6, szalet - 3, śmietnik - 11, mur wydzielający podwórze).

Granice i ogrodzenie:

Z trzech stron zespół był ograniczony ulicami, a od południa budynkami i murem. Granice posesji wyznaczała sama zabudowa. Niewielkie luki między budynkami wypełniało ogrodzenie – od południa pełny, otynkowany mur z cegły (zachowany), a od północnego wschodu ogrodzenie z elementów metalowych na otynkowanej podmurówce z cegły (zachowana podmurówka).

Wjazdy:

Na wewnętrzne podwórze prowadziły trzy bramy wjazdowe, od wschodu, północnego wschodu i od zachodu.

- 1/ Wjazd od wschodu (z ul. Poprzecznej), zachowany – lukę między budynkami mykwy (2) i bóżnicy (1) wypełniała wysoka (ok. 3 m), drewniana, pełna, dwuskrzydłowa brama wjazdowa. Obecnie brama nie istnieje, w ścianie mykwy zachowane haki, na których była umocowana.
 - 2/ Wjazd od północnego wschodu (z ulicy Bóżniczej), zachowany – wjazd reprezentacyjny, brama usytuowana na narożu ulic Bóżniczej i Poprzecznej, dwuskrzydłowa, metalowa, ażurowa nie zachowała się.
 - 3/ Wjazd od zachodu (z ul. Elektrownianej), nie zachowany – w miejscu obecnego garażu (6) dwuskrzydłowe, drewniane, ażurowe wrota wypełniały przestrzeń między budynkiem ubojni rytualnej (5) i szopami (7).
- Ponadto podwórze dostępne było poprzez dwie sienie przełotowe – mykwy (2) i budynku mieszkalnego (9).

Obiekty:

W skład zespołu wchodziły następujące obiekty:

- 1/ bóżnica, ob. nie użytkowana (1) – opis w karcie szczegółowej,
- 2/ mykwa z mieszkaniem rabina, ob. dom (2) – opis w karcie szczegółowej,
- 3/ budynek mieszkalny (9) – opis w karcie szczegółowej,

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
w kartach szczegółowych	w kartach szczegółowych	zespół bóżniczy	zespół mieszkalny
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)	
<p>1953 - likwidacja metalowego ogrodzenia, urządzenie skweru u zbiegu ulic Bóżniczej i Poprzecznej; przebudowa bóżnicy</p> <p>1966 - zamknięcie wjazdu zachodniego (budowa garażu – 6), budowa muru stanowiącego granicę między skwerem i podwórzem, przebudowa budynku mieszkalnego (9)</p>		<p>Zachowane granice, elementy składowe i ich kompozycja. Wprowadzone nowe, dysharmonizujące elementy. Zły stan techniczny większości obiektów.</p>	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie	
		Rewaloryzacja zespołu.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

Informatorzy:

1/

2/

25. Opracował

tekst

Jolanta Stefaniak, wrzesień 2002 r.

plany, rysunki

Jolanta Stefaniak, wrzesień 2002 r.

zdjęcia fotograficzne

Jolanta Stefaniak, wrzesień 2002 r.

miejsce przechowywania negatywów: SOZ Konin

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania)

27. Załączniki

22. Bibliografia

1. E. Grześkiewicz, Słupca i powiat słupecki w latach 1919-1932, Łódź, 2000, maszynopis (praca magisterska w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego).
2. Dzieje Słupcy, praca zbiorowa pod red. B. Szczepańskiego, Poznań 1996.
3. Katalog Zabytków Słupcy – kartografia, Poznań, 1985, maszynopis, przechowywany w Archiwum Delegatury SOZ w Koninie

1. Miejscowość Słupca	5. Obiekt (nazwa jak w karcie)	6. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
2. Gmina m. Słupca	ZESPÓŁ BÓŻNICZY	Historia i opis obiektu c.d., spis map i fotografii, mapa orientacyjna
3. Powiat słupecki	ul. Bóźnicza 11	
4. Województwo wielkopolskie		

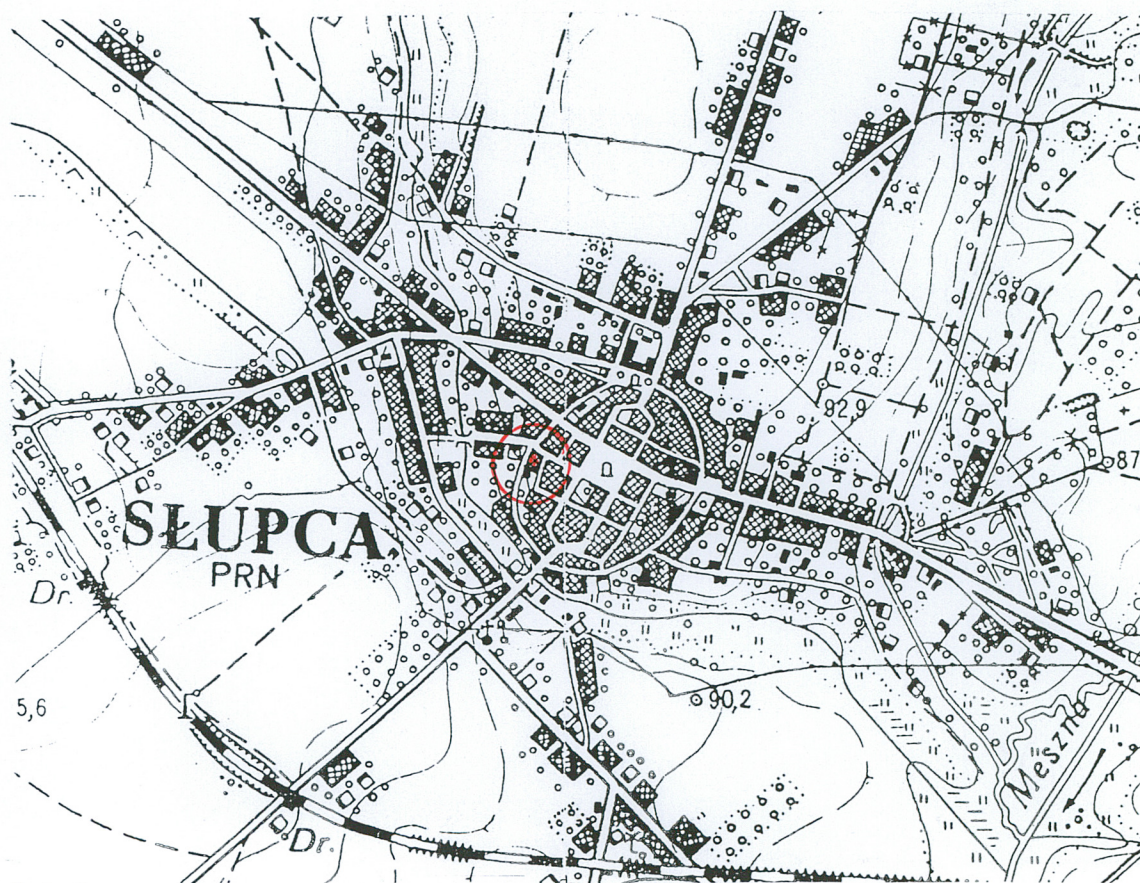
Opis obiektu c.d. (pkt 13)

Znaczące zmiany w obrębie założenia nastąpiły w roku 1953 i ok. 1960. W roku 1953 przebudowano bóżnicę i zagospodarowano skwer u zbiegu ulic Poprzecznej i Bóźniczej (wówczas Świerczewskiego) – usunięto metalowe elementy ogrodzenia, założono chodnik z płyt betonowych.

W latach 60-tych w miejscu zachodniej bramy wjazdowej wybudowano garaż (6), drewniane szopy (7) zastąpiły murowane, podwórze oddzielono od skweru otynkowanym murem z cegły, częściowo podpiwniczono budynek mieszkalny (9), do wschodniej ściany dawnej ubojni rytualnej dobudowano szalet (3). W ostatnich latach do południowej ściany dawnej klatki schodowej bóżnicy dostawiono murowany śmietnik (11), a od zachodu bóżnicy szopy (10) z płyt eternitu i sklejki.

SPIS MAP I FOTOGRAFII:

1. Mapa dróg węzła słupeckiego, 1882
2. Plan działek miejskich i ulic, wyciąg z mapy ogólnej, 1897
3. Plan sytuacyjny miasta, 1915 (przerys wg H. Munch, Genezą rozplanowania ..., ryc.46, s.164)
4. Niemiecka mapa sztabowa, 1940
5. Widok zespołu od pn.-wsch.
6. Wschodnia granica założenia – bóżnica (1)
7. Północna granica założenia – budynek mieszkalny (9)
8. Południowa granica założenia.
9. Wschodnia granica założenia – mykwa (2)
10. Widok na ubojnię rytualną (4,5) z klatki schodowej mykwy (2)
11. Zachodnia granica założenia.
12. Ubojnia rytualna (4,5)
13. Garaż (6) i budynek gospodarczy (7)
14. Drzwi ubojni (4)
15. Mur między skwerem i podwórzem, widok od wsch.
16. Ubojnia rytualna, ob. dom, elewacja zach. (5)

Wkładkę założył: Jolanta Stefaniak, wrzesień 2002

Miejsce przechowywania negatywów: SOZ Konin

1. Miejscowość Słupca	5. Obiekt (nazwa jak w karcie)	6. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
2. Gmina m. Słupca	ZESPÓŁ BÓŻNICZY	
3. Powiat słupecki	ul. Bóżnicza 11	Historia i opis obiektu c.d., spis map i fotografii
4. Województwo wielkopolskie		

Historia obiektu c.d. (pkt 12)

Zespół bóżniczy został założony zapewne ok. 1880 roku na ówczesnych zachodnich obrzeżach miasta, u zbiegu ulic Krótkiej (ob. Bóżnicza) i Tylnej (ob. Poprzeczna). Zachodnią granicę zespołu ustaliła ostatecznie regulacja ulicy Elektrownianej w pocz. XX w. Od sąsiedniej posesji na południu oddzielony był murem i zabudową. Tworzyły go murowane budynki: bóżnica, budynek mieszkalny, mykwa z mieszkaniem rabina, ubojnia rytualna, dom rzeźnika oraz drewniane szopy. Zespół pełnił swą pierwotną funkcję do drugiej wojny światowej. Na przełomie 1939 i 1940 roku władze niemieckie, po publicznym spaleniu żydowskich ksiąg, wysiedliły słupeckich Żydów - początkowo do getta przejściowego w rejonie Rzgowa, później do Krasnegostawu, Izbicy (woj. Zamojskie) i Józefowa (Lubelszczyzna). Obiekty zajęli Niemcy. Bóżnicę przeznaczono na magazyn materiałów budowlanych, a budynek mieszkalny na warsztat stolarski. Południowa część ubojni rytualnej została zaadaptowana na stajnię, a zachodnią przebudowano na mieszkanie stajennego. Zespół był zapewne przeznaczony do wyburzenia, bowiem na niemieckiej mapie z roku 1940 w ogóle nie został zaznaczony, a jego miejsce zajmuje plac (!). Po drugiej wojnie światowej dawny zespół bóżniczy został przejęty przez miasto i przeszedł pod zarząd Miejskiego Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej. Budynki mieszkalne zajęli lokatorzy. Bóżnica, po remoncie i adaptacji na biura, w latach 1953-1978/79 była siedzibą Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. Po przeniesieniu Urzędu Miejskiego do nowego budynku przy ul. Pułaskiego krótko pełniła funkcję mieszkalną, a następnie umieszczono w niej różne instytucje, m.in. Biblioteka Pedagogiczna, PCK, ZHP, NSZZ Solidarność. Od roku 2001 nie jest użytkowana. W ostatnich latach pretensje do nieruchomości zgłosiła Gmina Wyznaniowa Żydowska we Wrocławiu.

Opis obiektu c.d. (pkt 13)

- 4/ ubojnia rytualna (4, 5), ob. budynek gospodarczy i dom - pierwotnie zajmowała całe naroże południowo-zachodnie, w czasie II wojny światowej (ok. 1940) część południowa (4) była użytkowana jako stajnia, a zachodnia (5) przebudowana na mieszkanie stajennego;
Budynek murowany z cegły, otynkowany, jednokondygnacyjny, z dachem jednospadowym pokrytym papą. Otwory okienne i drzwiowe prostokątne; częściowo zachowana dawna stolarka – drzwi drewniane jednoskrzydłowe klepkowe, nabijane ćwiekami (4), okna ościeżnicowe (5).
- 5/ szopy (7), ob. budynek gospodarczy – pierwotnie drewniane, jednokondygnacyjne, ze wspólnym dachem jednospadowym; obecny budynek gospodarczy wzniesiony ok. 1960, murowany.
- 6/ dom rzeźnika (8), ob. integralnie związany z sąsiednim budynkiem mieszkalnym (9) – budynek murowany z cegły, otynkowany, jednokondygnacyjny, z dachem jednospadowym pokrytym papą; elewacja frontowa trójosiowa, asymetryczna, stolarka współczesna.

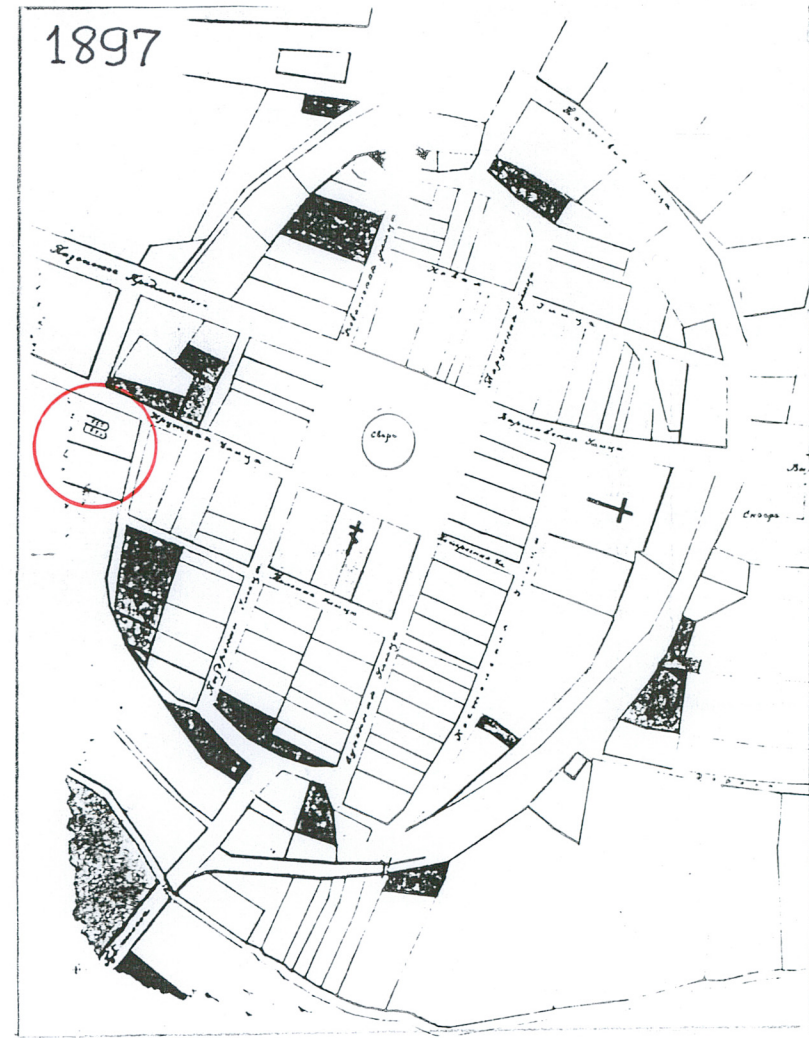
1. Miejscowość
SŁUPCA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
ZESPÓŁ BŹNICZY, Bóżnicza 11

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
MAPY ARCHIWALNE

1.

2.

Wkładkę założył: Jolanta Stefaniak, wrzesień 2002
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: SOZ Konin

1915

3.

1940

4.

1. Miejscowość
SŁUPCA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
ZESP. BŹNICZY, Bóżnicza 11

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
FOTOGRAFIE

5.

6.

Wkładkę założył: Jolanta Stefaniak, wrzesień 2002
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: SOZ Konin

1. Miejscowość

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

7.

8.

Wkładkę założył:
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

1. Miejscowość SŁUPCA	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) ZESP. BŹNICZY, Bóżnicza 11	3. Zawartość FOTO
--------------------------	--	----------------------

9.

Wkładkę założył: Jolanta Stefaniak, wrzesień 2002
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: SOZ Konin

10.

11.

1.

wartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

12.

14.

13.

1. Miejscowość
SŁUPCA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
ZESP. BŹNICZY, Bóżnicza 11

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
FOTOGRAFIE

15.

16.

Wkładkę założył: Jolanta Steganiak, wrzesień 2002
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: SOZ Konin

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Wkładkę założył:
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: